

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)
Інститут бізнесу Білоруського державного університету (Білорусь)

**СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

9 квітня 2020 року, м. Умань

Умань
2020

Редакційна колегія:

Чирва О. Г. (головний редактор), д-р. екон. наук, професор, директор Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Подзігун С. М., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Богашко О. Л., канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Чвертко Л. А., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Ящук Т. А., канд. екон. наук, старший викладач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Відповідальність за достовірність поданої інформації несуть автори матеріалів.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 9 від 03 квітня 2020 року)

Сталий економічний розвиток: актуальні проблеми та механізми
C76 **забезпечення** : матеріали Міжнар. наук-практ. конф., 9 квіт. 2020 р., м. Умань / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; [за ред. О. Г. Чирви]. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. – 285 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сталий економічний розвиток: актуальні проблеми та механізми забезпечення» (9 квітня 2020 р.), що відбулась на базі Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали збірника відображають результати досліджень учених, аспірантів та студентів з актуальних проблем сталого економічного розвитку та механізмів його забезпечення.

УДК 330.3(06)

**СЕКЦІЯ 5. ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

160

Альошкіна Л. П.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ У ВІТЧИЗНЯНОМУ АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

160

Барвінок М. В.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

163

Білошкурська Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ОСВІТНІХ
ПОСЛУГ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

166

Бовкун О. А., Чирва Г. М.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ МАРКЕТИНГОВОЇ ТА ЛОГІСТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТЮ В ІНТЕГРОВАНІХ ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО
СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

169

Брагінець Т. О.

АУТСТАФІНГ ПЕРСОНАЛУ: ВИДИ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

174

Гарник О. А.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ
ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

178

Длугоборська Л. В.

ФАКТОРИ РОСТУ СВІТОВОГО РИНКУ ЯГІД ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ
УМОВИ ЕКСПОРТУ ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

183

Заморська І. Л., Халахур Ю. Л.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТЮ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО
ПРАЦЮЮТЬ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

186

Іванов С. В., Ляшенко В. І., Трушкіна Н. В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ПРИДНІПРОВСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ ШЛЯХОМ
СТВОРЕННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ

189

Пачева Н. О.

ФОРМУВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ГІЛКИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В
УКРАЇНІ

194

Подзігун С. М., Гарматюк О. В.

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ

197

Соковніна Д. М.

ПЕРСПЕКТИВИ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В
ДІЯЛЬНОСТІ САДІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

200

Спірідонова К. О., Койнаш С. Є.

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРЕТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА

204

Ящук Т. А.

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

208

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Ящук Т. А., к. е. н., старший викладач
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань*

Соціально-економічні реформи істотно змінили умови функціонування ринку освітніх послуг. Найбільш помітними змінами стали наростання невизначеності зовнішнього середовища, посилення конкуренції, скорочення бюджетного фінансування державних вузів. Якщо раніше достатнє і своєчасне ресурсне забезпечення захищало державні вузи від багатьох ризиків, то зараз їх функціонування у значній мірі залежить від грамотного і конкурентоспроможного менеджменту, який повинен сприяти підвищенню ефективності їх діяльності та знизити вплив несприятливих факторів. Дієва концепція управління ризиками стане основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, мінімізації негативного впливу факторів зовнішнього середовища, а також забезпечення якості, безпеки і стабільності взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих основних процесів університету. Таким чином, управління ризиками є одним із стратегічних напрямків вдосконалення системи менеджменту у закладі вищої освіти.

Широта та складність можливих ризиків у вищій освіті обумовлюють необхідність здійснення ризик-менеджменту на різних рівнях: мікрорівні (навчальний заклад), регіональному рівні (область чи район), мезорівні (всієї галузі освіти чи підгалузі, наприклад, – вищої освіти), макрорівні (національна система освіти), метарівні (рівень міжнародних інтеграційних чи регіональних систем освіти, наприклад, – європейська система освіти). На кожному із цих рівнів управління ризиками має свою специфіку, визначену гостротою прояву загроз [1, с. 24].

Управління ризиками є однією із високоефективних інноваційних технологій менеджменту, що вже широко використовується в приватному секторі економіки. Упровадження технологій управління ризиками в діяльність закладів освіти пов'язується з отриманням таких результатів: узгодження

стратегічного планування із системою поточних цілей діяльності; досягнення синергізму в діяльності щодо об'єднання ресурсів, зусиль окремих працівників і структурних підрозділів, націлених на досягнення місії закладу; забезпечення гнучкості системи управління; передбачення негативних зовнішніх і внутрішніх впливів на діяльність ЗВО та шляхів їх мінімізації тощо [2, с. 62].

У літературі із загальної теорії ризик-менеджменту представлені різні підходи до класифікації ризиків. Зокрема, ризики класифікуються за джерелами і місцем виникнення; за процесами управління; за належністю до суб'єкта ринку освітніх послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація внутрішніх ризиків закладів вищої освіти

Види і зміст ризиків	Фактори формування ризиків	Наслідки для ЗВО
Фінансові ризики (нестача грошових коштів для забезпечення освітньої, наукової та інших видів діяльності)	– скорочення бюджетного фінансування; – зниження обсягів платних освітніх послуг; – ріст витрат на надання послуг	– зниження рівня оплати і стимулювання праці персоналу; – підвищення рівня фізичного і морального зносу основних засобів
Кадрові ризики (невідповідність якійсної і кількісної структури персоналу)	– високий рівень плинності кадрів із вченими ступенями і науковими званнями; – зниження престижності праці в системі вищої освіти; – неефективна кадрова політика	– проблеми при атестації університету і акредитації спеціальностей; – погіршення іміджу університету та зниження його рейтингу на ринку освітніх послуг
Контингент-ризик (скорочення чисельності студентів)	– демографічні зміни; – високий рівень конкуренції на ринку освітніх послуг; – зниження платоспроможного попиту населення	– зниження рівня рентабельності освітніх послуг; – закриття спеціальностей і реорганізація кафедр і факультетів
Інфраструктурні ризики (недостатнє матеріально-технічне і інформаційне забезпечення науково-освітньої діяльності)	– неефективне побудова інформаційних систем університету, їх невідповідність сучасним ІТ-технологіям; – недостатній рівень навчально-методичної роботи викладачів	– зниження рівня якості освітніх послуг; – втрата конкурентних переваг університету на ринку освітніх послуг
Ризики управління (невідповідність між результатами і використаними ресурсами)	– неефективна структура управління університетом; – нераціональне використання бюджетних і позабюджетних коштів	– неможливість досягнення цілей ефективності і якості; – зниження ефективності взаємодії університету із замовниками кадрів

Необхідно відзначити, що незалежно від обраного варіанту класифікації, важливою умовою побудови ефективної стратегії ризик-менеджменту в освітній установі є системний підхід, відповідно до якого ризики повинні розглядатись у взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Результати ідентифікації ризиків є основою для подальших управлінських дій з оцінки ймовірності їх виникнення, ранжирування і вибору найбільш істотних.

Виявлені групи критичних ризиків дозволяють нам визначити основні проблемні зони в освітньому процесі, відповідальні відділи для подальшого детального їх розгляду з метою розробки конкретних методів з мінімізації ризиків. Зрозуміло, комплекс ризиків, що належать до сфери освіти, є досить великим, різноплановим, і з часом тільки збільшується в своєму обсязі. У зв'язку з цим якісне рішення даної проблеми не може бути здійснено за рахунок одиничних процедур щодо зниження збитків від реалізованих ризиків, але припускає розробку і впровадження системи управління ризиками у закладах вищої освіти.

Як і в будь-якій іншій сфері, основу технології реалізації концепції ризик-менеджменту в системі вищої освіти становить сукупність аналітичних і розрахункових процедур, пов'язаних з ідентифікацією ризиків, оцінкою їх рівня і розробкою стратегії зниження і контролю.

Основними документами з управління ризиками є стандарти, які визначають основні рамки, принципи, структуру, компоненти та етапи процесу управління ризиками. Ефективними звітно-обліковими формами формалізації є паспорти ризиків, які складаються на певну дату, і карти ризиків, складені на підставі інформації, отриманої з паспортів. Паспорт ризику складається на кожен ризик, а карта ризиків включає у себе всі виявлені ризики, супутні досягненню мети [3, с. 55].

Методи управління ризиками можуть включати: оцінку ризиків експертами, імітаційне моделювання, творчі методи (наприклад, «мозкова атака»), контрольні списки джерел ризиків, визначення (калькуляція)

імовірнісних втрат. Використання даних методів і впровадження системи управління ризиками у ЗВО дозволить превентивно оцінити майбутні невдачі і втрати і дасть можливість знайти найбільш сприятливі результати в діяльності освітньої установи, приймаючи адекватні рішення. Таким чином, кожен заклад вищої освіти повинен виробити найбільш відповідну систему управління ризиками для того, щоб бути конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг.

Ризик-менеджмент у ЗВО передбачає розробку Декларації з управління ризиками та Програми управління ризиками. Так, Декларація з управління ризиками є документом, у якому відображено стратегію освітнього закладу щодо ризик-менеджменту, визначено повноваження різних структурних підрозділів і менеджерів освіти щодо його здійснення. Програма управління ризиками висвітлює напрями діяльності ВНЗ, його стратегічні та тактичні цілі; імовірність і наслідки ризиків; мапу ризиків; методи впливу на них; економічну ефективність управління ризиками тощо [4, с. 346].

Актуальними ризиками вітчизняних закладів вищої освіти є:

- ризик скорочення бюджетного фінансування, ступінь впливу якого відобразиться на матеріально-технічному забезпечення закладу;
- ризик невідповідності освітніх програм потребам ринку праці;
- ризик скорочення кількості абітурієнтів;
- ризик відсутності конкурентоспроможності закладів вищої освіти на глобальному ринку;
- ризик нестачі практичного досвіду та недостатньої кваліфікації викладачів;
- ризик низької компетентності випускників;
- ризик втрати ліцензії закладом [5, с. 150; 6].

У цілому, для успішної діяльності університету необхідно постійно реагувати на зміни в освітній системі, оцінювати своє становище на ринку освітніх послуг, застосовувати методи прогнозування розвитку ринку, розробляти альтернативні варіанти своєї майбутньої поведінки в залежності від зміни зовнішнього середовища, що дозволить уникнути кризових явищ, досягти

головної мети функціонування, а також поліпшити імідж освітньої установи в очах зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Каленюк І., Куклін О. Ризик-менеджмент у системі вищої освіти України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2015. №5 (170). С. 23–28.
2. Сороко С. І., Козоріз Л. О. Виявлення та оцінка ризиків у сфері надання освітніх послуг закладами вищої освіти. *Наукові праці НДФІ. Серія «Фінансування галузі освіти»*. 2018. №4 (85). С. 59–78.
3. Корж Н. В., Соколовська В. В. Ризик-менеджмент у реалізації системи управління якістю закладів вищої освіти. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019 р. № 4 (109). С. 53–57.
4. Корнещук В. В. Управління ризиками у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016 р. Вип. 48 (101). С. 345–349.
5. Ріщук Л. І., Тараєвська Л. С. До питання доцільності ідентифікації ризиків та використання елементів стратегічного планування у закладах вищої освіти України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). №2. С. 149–153.
6. Чирва О. Г., Ящук Т. А. Напрями удосконалення механізму фінансового забезпечення діяльності закладів вищої освіти. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Випуск №5 (17). С. 45-50.